

Čtyři dny intenzivních diskusí, vzájemného sdílení myšlenek, podnětů a zkušeností v pestré společnosti zapálených mladých badatelů z různých koutů světa byly pro všechny zúčastněné mimořádným intelektuálním stimulem; pro badatele z evropského vnitrozemí pak o to větším, že tematické, natožpak konceptuální a metodologické uchopení v tuzemsku řešených „vodních“ badatelských projektů dosud zdaleka nedosahuje takové rozmanitosti. Diskutované texty ve svém celku potvrdily, jak široký záběr může koncept environmentálních dějin, potažmo *blue humanities* zaujímat. Voda ve všech svých podobách a formách se z tohoto pohledu jeví jako významný aktér, či přinejmenším důležitý hybatel lidských dějin, jehož vliv lze zkoumat na pozadí dějin politických, sociálních, hospodářských i kulturních. Mezinárodní „nadhled“, který se celou letní školou prolínal, mimo jiné podtrhl již vícekrát zmiňovanou skutečnost, že environmentální dějiny, tím spíše „dějiny vody“, lze jen sotva psát v rámci uzavřených příběhů národních dějin.

Tematizace role vody a s vodou spojených mimolidských aktérů v dějinách představuje bytostně aktuální příspěvek do probíhajících diskusí, reflektujících současně globální výzvy spojené s udržitelností a zodpovědným přístupem ke krajině, životnímu prostředí a přírodním zdrojům. Nahlížení problematiky perspektivou environmentálních dějin přispívá k uvědomění, že člověk nestojí „mimo“ přírodu a příroda není pouhým pasivním objektem lidského přetváření. Lidská společnost je naopak nedílnou součástí spleťtých vztahů ostatního mimolidského světa, je na přírodních procesech nemalou měrou závislá a vůči jejich dopadům bývá zranitelná. Předpoklad sledování vybraných fenoménů v dlouhodobém časovém horizontu i jejich zasazování do širších geografických, kulturních a společenských celků přitom dokládá, že veškeré umělé zásahy do přírody — jakkoli nezbytné se z pohledu moderních společností a jejich potřeb jeví — vyvolávají komplexní změny, jejichž důsledky se obvykle v plné síle projeví v časových měřítkách přesahujících jednotlivé generace.

V tomto smyslu se snad proběhlé letní škole, zacílené primárně na mladé, začínající badatele, podařilo naplnit deklarovaný cíl 11. mezinárodní konference ESEH — podpořit rozrůstání vědecké komunity orientované na environmentální humanitní vědy, jež bude skrze poznání souvztažnosti společenských dějů a přírodních procesů v minulosti schopna přispívat k utváření udržitelného životního prostředí budoucnosti.

Eliška Švarná

Skautské archivy a muzea v České republice, Rakousku, Polsku a na Slovensku*

Ve střední Evropě se nachází několik skautských muzeí a archivů umožňujících výzkum na poli výchovy a organizací mládeže napříč středoevropským regionem. V této zprávě se zaměřím na čtyři z nich. Konkrétně půjde o český Skautský archiv (spadající pod Skautský institut v Praze), slovenské Skautské múzeum Václava Rubeša v Ružomberku, rakouské Pfadfindermuseum und Institut für Pfadfindergeschichte

---

* Tento text vznikl v rámci projektu SVV 260557 řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

ve Vídni a polské Muzeum Harcerstwa ve Varšavě. Rakouské muzeum vzniklo v roce 1971, ostatní tři až po roce 1990. V rámci doktorandského studia jsem měl možnost zmíněná místa navštívit a čerpat z nich prameny relevantní pro svoji dizertační práci, v níž jsem se věnoval historii českého skautingu v letech 1911–1940.¹ Muzea a archivy, které se nacházejí v Německu, Švýcarsku a Maďarsku, tato zpráva pomíjí, neboť jsem s nimi dosud neměl osobní zkušenost.

Jmenované instituce toho mají nemálo společného. Všechny jsou součástí dané národní skautské organizace. Na práci archivů se většinou podílí dobrovolníci, nicméně Skautský archiv a Muzeum Harcerstwa mají i stálé zaměstnance. Na Slovensku, v Rakousku a Polsku disponují vlastními výstavními prostory, které lze běžně navštívit, Skautský archiv výstavy pomáhá organizovat. V České republice ještě existuje Skautské muzeum vedené Klubem skautských sběratelů, které pořádá příležitostné tematické výstavy na skautských akcích a setkáních. Kromě písemných pramenů (osobní, spolkové aj.) mají skautské archivy a muzea k dispozici širokou škálu obrazových pramenů, hlavně fotografií, dále dobovou odbornou skautskou literaturu a časopisy nebo prameny faleristické či filatelistické povahy. Všechny instituce se podle svých možností podílí na publikační činnosti, jež je určena hlavně široké veřejnosti.

Skautský archiv sídlící v pražských Čimicích je součástí Skautského institutu, který se věnuje nejen popularizaci a péči o skautskou historii, ale i širším kulturním aktivitám. Kromě spisové agendy organizace Junák — český skaut a jejích předchůdců Skautský archiv shromažďuje i písemnosti osobností s ní spojených. Kromě toho vlastní i některé dokumenty menších skautských organizací, které působily v Československu v meziválečném období. Rozsáhlá je též sbírka dokumentů týkajících se českého exilového skautingu, a to jak v době druhé světové války, tak komunistické diktatury. Kromě písemností jsou v něm uloženy i nejrůznější dobové předměty spojené s osobnostmi českého skautingu. Z osobních věcí (nepísemné povahy) z majetku zakladatele Antonína Benjamina Svojsíka archiv vlastní pouze jeho klobouk a další drobnosti, větší zastoupení mají například skauti-spisovatelé Jaroslav Foglar, Miloš Zapletal nebo Miloslav Nevrlý. Skautský archiv své prameny postupně digitalizuje a zveřejňuje na svých webových stránkách.² Kromě pražské centrály má Skautský archiv i sedm expozitur v krajích, jež se zaměřují na archiválie regionální povahy.

Skautské muzeum Václava Rubeša v Ružomberku sídlí v podhůří Velké Fatry a Malých Tater. Návštěvu muzea je proto možné spojit s turistikou v místních horách, tyčících se doslova za městem. Muzeum je pojmenováno po svém zakladateli Václavu Rubešovi, který jej rovněž dlouhou dobu vedl. Ačkoli se zaměřuje na dějiny slovenského skautingu, lze zde nalézt řadu pramenů, které se týkají skautingu českého. Vstup do muzea je možný pouze po předchozí domluvě se správcem. Skautské muzeum Václava Rubeša úzce spolupracuje s Historickou komisí,³ která se zabývá mapováním slovenské skautské historie.

1 Jan JIRÁŇ, „Hej, holalá, skaut má nahá kolena“ aneb skauting v meziválečném období, dizertační práce, Ústav českých dějin FF UK, Praha 2022 (vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Čechurová, Ph.D.).

2 Dostupné zde: www.skautskyinstitut.cz/e-knihovna [náhled 16. 1. 2023].

3 Více k této instituci zde: www.koreneskautingu.sk/historicka-komisia [náhled 16. 1. 2023].

Pfadfindermuseum und Institut für Pfadfindergeschichte nepředstavuje z hlediska dějin českého skautingu tak významnou instituci, jakými jsou český archiv a slovenské muzeum. Podobně je tomu i v případě polského Muzea Harcerstwa. Pfadfindermuseum obsahuje zajímavé materiály zejména pro období do roku 1918, kdy byl český skauting součástí Rakouska-Uherska a jeho kontakty s rakouskými skauty byly intenzivnější nežli v pozdějších letech. V tomto ohledu jsou nejdostupnějším pramenem dobová periodika, která informovala o vzájemných vztazích. Toto téma se objevovalo v rakouských skautských časopisech i po roce 1918, ovšem už ne s takovou intenzitou. V muzeu je dále uložena řada předmětů původně české provenience, jež se do archivu dostaly až v období československé komunistické diktatury. Skauti přijíždějící do Rakouska s sebou přivázeli i skautské předměty, které od nich kupovali místní sběratelé. Tímto způsobem například mohli emigranti získat potřebné valuty. Tak si našly české skautské památky cestu i do Pfadfindermusea.

Varšavské Muzeum Harcerstwa vlastní (z hlediska sledování česko-polských vztahů v rámci skautingu) obdobné materiály jako Pfadfindermuseum ve Vídni. Setkáme se zde však s doklady intenzivnějších kontaktů v meziválečném období, ve kterém do té doby bezproblémové vztahy narušil spor o Těšínsko. Úhelným kamenem těchto vztahů se stali těšínský harceři, kteří měli blíže k polským harcerům než k československým skautům. Vzájemné vztahy českých a polských skautů nebyly špatné, problematickými je činil právě postoj k těšínským harcerům.

Skautské archivy a muzea mají význam pro výzkum skautingu, respektive témata s ním více či méně těsně související. Pověštinou nevlastní archiválie, jež by se skautingu netýkala, například český Skautský archiv se snaží získávat pouze dokumenty navázané na české skautské dějiny. Ty lze však v každém případě využít například pro výzkum mládeže, dětství, výchovy v přírodě nebo spolkového života. V zahraničních skautských institucích lze pro výzkum českého skautingu najít dokumenty k vzájemným vztahům nebo například ke zmapování činnosti polských harcerů na území Těšínska. Většinu jejich sbírek tvoří dokumenty a předměty týkající se konkrétní národní skautské historie.

Jan Jiráň

Skautský archiv
Čimická 780/61
181 00 Praha 8 — Čimice
www.skautskyinstitut.cz/archiv
archiv@skautskyinstitut.cz

Skautské múzeum Václava Rubeša v Ružomberku
Námestie slobody 1475
034 01 Ružomberok
www.skauti-ruzomberok.sk/skautske-muzeum.html
muzeum@scouting.sk